

04/077

SOEHNER, Catherine – WEI, Wei: Bridge beyond the walls: two outreach models at the University of California, Santa Cruz = Sci.Technol.Libr. 21.vol. 2001. 1/2.no. 87-95.p.

Híd a falak mögött: a Kaliforniai Egyetem (Santa Cruz) két programja a használók megnyerésére

Egyetemi könyvtár; Könyvtárpropaganda

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Az adatbázisokhoz, folyóiratcikkhez és könyvekhez való online hozzáférés eredményeként csökkennek a kapcsolatok az olvasókkal. Ezért a könyvtárosoknak több energiát kell fordítaniuk a hozzájuk tartozó körzetek lehetséges használóinak elérésére, hogy tájékoztassák őket az új szolgáltatásokról, keresési lehetőségekről és a könyvtári állományok alakulásáról. A cikk ismerteti és összehasonlítja a University of California, Santa Cruz (UCSC) két, a használók elérésére irányuló programját, különös tekintettel az időzítés, a hely és az oktatók bevonásának szempontjaira. Egy új marketing eszközt mutat be, amelynek lényege a személyes kapcsolat az események reklámozására.

(Autoref.)

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

04/078

MUNDT, Sebastian: Stellungnahme zur Nutzungsmessung von elektronischen Zeitschriften und Datenbanken = Bibliotheksdienst. 37.Jg. 2003. 7.no. 898-900.p.

Állásfoglalás az elektronikus folyóiratok és adatbázisok használatának mérésével kapcsolatban

Adatbázis; Elektronikus folyóirat; Szolgáltatások használata

A Deutscher Bibliotheksverband (DBV) gyarapítási és állományépítési szakértői csoportjának az elekt-

ronikus folyóiratok és adatbázisok használati statisztikáiról szóló állásfoglalása fontos kérdést érint. A német könyvtárak 2001-ben – a jelentős központi támogatáson kívül – költségvetésük 10%-át fordították elektronikus dokumentumok beszerzésére. A források megfelelő felhasználásához elengedhetetlen azonban, hogy a könyvtáraknak pontos adatai legyenek a használatról. A könyvtárstatisztika kérdéseit az ISO 2789:2003 szabvány nemrég szabályozta, de gyakorlati szempontból a szabványnak az elektronikus dokumentumokra való alkalmazása – technikai, tartalmi és formai szempontból is – korlátozott, mert

– a statisztikai adatok a szerver típusától, a konfigurációtól és az oldal-szkriptttől erősen függe-

nek (így pl. a timeout-paraméterek beállításától is), és

- gyakran különböző mérőszámokat vetnek össze, és/vagy azonos tartalmakat különböző fogalmakkal jelölnek (session, page, impression, page view, hit).

Már azért is nehéz összevetni a különböző szolgáltatóktól származó statisztikai adatokat, mert a kapott értékek gyakran formailag is nagyon eltérőek, formátumuk miatt pedig az adatok további feldolgozása sem könnyű. A 2002 márciusában indult COUNTER projekt (Counting Online Usage of Networked Electronic Resources, hálózati elektronikus dokumentumok online használatának mérése) egy olyan vezérfonal/útmutató kimunkálását tűzte ki célul, amely a kiadóknak és a szolgáltatóknak a használati statisztika elkészítéséhez nyújt segítséget. (Jelenleg még csak angolszász kiadók, kiadói és könyvtári szervezetek támogatják anyagilag.)

Az ún. Code of Practice első verzióját 2003 elején publikálták, amelyben részletesen foglalkoznak az adatok kezelésével (http://www.projectcounter.org/code_practice.html). Tervezik, hogy a szolgáltatók és kiadók önkéntes kötelezettségvállalás formájában csatlakoznak majd ehhez. (2003 nyarán már a Blackwell Publishing, az ISI, az Oxford University Press és a Portland Press szerzett tanúsítványt, a nagyobbak pedig tervezik annak megszerzését.) A német szakértői csoport úgy véli, hogy a COUNTER Code of Practice jelentős előre lépést jelent az elektronikus dokumentumok használatának mérésében, és ezért azt javasolja a könyvtáraknak és konzorciumoknak, hogy

- tanúsítvánnyal rendelkező üzleti partnereikkel kötött érvényes szerződéseiket egészítsék ki a statisztikai adatszolgáltatásról szóló, a COUNTER által javasolt passzussal,
- az új tárgyalások során törekedjenek arra, hogy a tanúsítvánnyal még nem rendelkező kiadók készek legyenek tanúsítványt szerezni a COUNTER-

tól, illetve annak megfelelő adatokat szolgáltatásnak,

- a COUNTER Code of Practice betartását és megvalósítását – amennyiben lehetséges – ellenőrzik, és követeljek is meg.

Az angol eredeti mintájára a 2003 decembere utáni német licenc-szerződésekbe a szakértői csoport egy német nyelvű bekezdés felvételét javasolja, amelyben a szállító vállalja a COUNTER Code of Practice követelményei szerinti adatszolgáltatást.

(Hegyközi Ilona)

04/079

TARR, Beth L.: Looking for numbers with meaning: using server logs to generate web site usage statistics at the University of Illinois Chemistry Library = Sci. Technol.Libr. 21.vol. 2001. 1/2.no. 139-152.p. Bibliogr.

Webhely-használat mérése az Illinois Egyetem kémiai könyvtárában a web-kiszolgáló által előállított bejelentkezési naplók adatai alapján

Honlap; Statisztika; Szolgáltatások használata

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Mióta csak bevezették a számítógépes információkeresési rendszereket, a könyvtárosok megpróbálnak statisztikai adatokat gyűjteni a rendszerek használatáról. A webhelyek tekintetében ezeknek az információnak a legfontosabb forrása a bejelentkezési napló. A cikk ismerteti a webhasználati statisztikák jelentőségét, a bejelentkezési naplók korlátjait, az elemzésükre szolgáló módszereket, és az esetleges hatékonyabb statisztikák gyűjtésének esélyeit, figyelembe véve az elektronikus különgyűjtemények web-szervereinek sajátosságait.

(Autoref.)

04/080

VAN EPPS, Amy S.: When vendor statistics are not enough: determining use of electronic databases = Sci. Technol.Libr. 21.vol. 2001. 1/2.no. 119-126.p. Bibliogr.

Amikor a forgalmazók statisztikái nem megfelelők: elektronikus adatbázisok használatának mérése

Adatbázis; Statisztika; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások használata

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Napjainkban sok könyvtár rendelkezik elektronikusan elérhető adatbázisokkal, például folyóiratcikkekkel, konferencia anyagok mutatóival, teljes szövegű szolgáltatói katalógusokkal, és egyéb adatbázisokkal stb. A könyvtárak természetesen tudni szeretnék, hogy ezeket használják-e, és ha igen, milyen mértékű a használat. Ennek érdekében egy rövid programot írtak, amely számolja, ha egy bizonyos kapcsolatra kattintanak, így lehetővé válik a különböző források összehasonlítása. A kapott információval meg lehet állapítani, hogy egy bizonyos szolgáltatást használnak-e, és hogy szükség van-e hatékonyabb reklámozásra, ami végső soron elősegíti a költségvetési döntések meghozatalát.

(Autoref. alapján)

04/081

VERLIČ, Zdenka: Študije uporabnikov šolskih knjižnic = Knjižnica. 46.let. 2002. 4.no. 217-236.p. Bibliogr. 22 tétel.

Res. angol nyelven

Használói vizsgálatok szlovén iskolai könyvtárakban

Felmérés [forma]; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Iskolai könyvtár

A cikk egy kérdőíves felmérés eredményeit elemzi, melynek során arra keresték a választ, hogy a szlo-

vén általános iskolai és középiskolai könyvtárak végeznek-e használói vizsgálatokat. Megállapították, hogy azok a könyvtárosok végeztek több ilyen vizsgálatot, akiknek magasabb volt a végzettsége, megfelelő könyvtár- és információtudományi képzésben részesültek, és akik továbbképzési programokban vettek részt. Az is lényegesen befolyásolta a használói vizsgálatok számát, hogy az illető könyvtáros tagja volt-e valamelyik szlovén szakmai egyesületnek vagy szervezetnek.

(Autoref.)

Olvasáskutatás

04/082

BIGNOLD, Heather: Children's reading choices = Sch.Libr. 51.vol. 2003. 3.no. 122-124.p. Bibliogr. 5 tétel.

Mit olvasnak az angol gyerekek?

Gyermekolvasó; Olvasásvizsgálat

A cikk szerzője egy előkészítő iskolában dolgozik iskolai könyvtárosként. Régóta foglalkoztatja, hogyan választják ki a gyerekek olvasmányaikat: miért olvassák el szívesen az egyik könyvet, és miért utasítják el a másikat. A gyermekirodalommal foglalkozó disszertációja miatt is úgy határozott, utánanézz ennek. (Mester-dolgozatát a roehamptoni Sussex-egyetemen írja.)

Több tanulmány is foglalkozott már az utóbbi időben a gyermekek olvasási szokásaival, de a leginkább használhatók a roehamptoni kutatóközpont 1994 óta végzett felmérései és egy nemrég megjelent könyv, amely az ír gyerekek olvasási szokásait vizsgálja (D. Haslett: What's the story? 2002).

Az iskolában végzett kérdőíves vizsgálat azt célozta, hogy megtudja, mi a gyermekek véleménye a könyvekről – főleg azért, mert igen eltérőnek bizo-

nyult az érdeklődésük, és jóval több a fiú, mint a lány.

207 nyolc és tizenkét év közötti tanulót kérdezett meg (201 válaszolt). Arra is kíváncsi volt, hogy kölcsönzési szokásaik és preferenciáik összecsengenek-e az Appleyard művében leírtakkal (*Becoming a reader*. 1994).

A kapott válaszokat három témakörbe rendezve elemezte:

- Hogyan választanak a gyerekek olvasnivalót – ideértve azt is, melyik szerzőt és művet részesítik előnyben?
- Milyen szerepet játszik náluk a „sorozat-olvasás”?
- Milyen mértékben játszik közre életkoruk és nemük?

Olvasmány-választásukban a szerző korábbi műve, a borító és mások ajánlása (a lányok), illetve a borító volt a meghatározó tényező, valamint az, hogy korábban már látták filmen (a fiúk esetében). A lányok kedvenc szerzője Jacqueline Wilson, a második Rowling volt, a fiúknál Rowling szerepelt az első helyen (a második Tolkien lett), míg a harmadik helyre mindkét nemnél Roald Dahl került.

Az iskolai könyvtárral a lányok elégedettebbek voltak, mint a fiúk. Emellett sok fiú arról panaszkodott, olvasmányaik kiválasztásához nem kapnak segítséget. A sorozatok kedvelése mindkét nemre jellemző volt; a gyerekek az azonos szereplők miatt olvassák szívesen, illetve azért, mert könnyebb az olvasmány kiválasztása. A nemek közötti különbségek nem voltak olyan markánsak, mint ahogy szerzőnk feltételezte (az ismeretterjesztő irodalom kedvelésében csak 9%-kal volt több a fiúk aránya), viszont a másik nem kedvelt olvasmányait firtató kérdésre olyan műfajokat jelöltek meg, amelyek nem voltak igazak.

Az egyik kérdés arra vonatkozott, hogy barátaiknak szoktak-e ajánlani könyveket; erre a lányok 68, a fiúk 31%-a válaszolt igennel. Arra is rákérdezett szerzőnk, hogy előfordul-e, hogy félbehagyják a ki-

kölcsönzött könyvet. A lányok 24, a fiúk 40%-a ismerte el, hogy ez előfordul; az ok: unalmas vagy nagyon hosszú volt a könyv.

Végezetül szerzőnk megállapítja, hogy bár nem jutott forradalmian új megállapításokra felmérése során, de közelebb került a gyermekekhez, és néhány fontos megállapításra jutott: érdemes felújítani az iskolai könyvtár állományát: a régi kiadások helyett vonzóbbakat kell vásárolni; tudomásul kell venni, hogy fontosak a könyvborítók, és az olvasókat is célszerű bevonni – ahol lehetséges – a gyarapításba; a kezdő olvasókat meg kell ismertetni a könyvtár-használat technikájával; minél több férfi könyvtárost kell bevonni a könyvajánlás munkájába; fontos, hogy a tanárok is tisztában legyenek azal, hogy a könyvtári ismeretek is tantárgyuk szerves részét képezik; bátorítani kell a gyerekeket, hogy beszélgessenek könyvekről, és hogy olvassanak minél többet, ha megfelelő tudásra akarnak szert tenni; a könyvtárosnak rengeteget kell olvasnia, ha olvasmányokat szeretne ajánlani a tanulóknak.

(Murányi Lajos)

Használók képzése

04/083

LAZARUS, Jens: Orientation and instruction – zur Vermittlung von Informationskompetenz an der University of Texas = Bibliotheksdienst. 37.Jg. 2003. 7.no. 863-868.p.

Az információs jártasság oktatása a Texasi Egyetemen

Használói szokások; Használók képzése -felsőoktatásban

A könyvtárhasználók képzéséről sok szó esik mostanában Németországban, és a helyzetet az USA-beli fejleményekkel is összevetik. A szerző négyhetes amerikai tanulmányútja során számos könyvtárat

keresett fel, és cikkében a felhasználóképzés tapasztalatairól számol be, elsősorban a Texasi Egyetem (UT, Austin) könyvtárának gyakorlata alapján. Az UT ötvenezer diákjával, háromezer oktatójával, tizenegyezer munkatársával város a nagyvárosban (tizenöt fiókkönyvtára van a központi könyvtáron kívül).

A könyvtárosok feladatkörébe tartozik az olvasók képzése és oktatása is. A központi könyvtár nyolcvan munkatársának a fele rendszeresen bekapcsolódik felhasználók képzésébe, de rendszeres oktatás folyik a másik nagy könyvtárban is, amely az alsóéveseket szolgálja. Rendkívül széles skálán mozognak a foglalkozások: a klasszikus könyvtárbemutatótól (szó esik az OPAC-ban való irodalomkeresésről is), az online források használatán keresztül a speciális, tananyaghoz kapcsolódó irodalomkutatóig. Vannak olyan képzések, amelyeknek első látásra alig van köze a hagyományos könyvtári foglalkozáshoz (a PowerPoint és más MS-Office termékek, illetve az EndNote használata), de ezeken is szó esik az adatbázisokban való keresésről, a szerzői jog és a plágium kérdéseiről.

A foglalkozások általában a felvett kurzusokhoz kapcsolódnak, és a diákok feladatokat is kapnak ezekről a témákról. Arra törekednek a könyvtárosok, hogy az oktatók is részt vegyenek ezeken az órákon. Általában a szakreferensek tartják a kapcsolatot a tanszékekkel, akik egy online úrlapon is kérhetnek foglalkozást egy-egy témáról. A tananyaghoz kapcsolódó tanórákon kívül is vannak

szabadon látogatható rendezvények, ezeket főleg a szemeszterek legelején tartják az irodalomkeresésről és a könyvtár elektronikus dokumentumairól kisebb, 11-15 fős csoportok számára. Mind a két típusú foglalkozás 45, maximum 90 perces, nem épülnek egymásra, és általában a könyvtárban vagy a tanszékeken zajlanak.

A tananyagot a célszerűség jellemzi: a problémafelvetés után lépésről lépésre haladva mindenki egyénileg elsajátíthatja. Fontos szerepet szánnak az elektronikus segédleteknek; az itt kidolgozott, 1998 óta használt könyvtárhasználati segédlet (Texas Information Literacy Tutorial, TILT) olyan tanulóprogram (<http://tilt.lib.utsystem.edu/>), amely lépésről lépésre mutatja be a különböző információs forrásokat.

2002 őszén hat fős, csak a könyvtárhasználatlaltal és a felhasználók képzésével foglalkozó csoport (Library Instruction and Information Literacy Service, LIILS) alakult az oktatók és a diákok eredményes munkájának segítésére.

A cikk kiemeli a texasi felhasználóképzés minőségi vonásait – megemlítve, hogy a könyvtárosokat a diák-kisegítők tehermentesítik a rutinmunkák terén, de negatívumként értékeli, hogy a szakirodalmi tájékozódás még nem vált az egyetemi tananyag szerves részévé, és szóvá teszi, hogy a fogalomhasználatlaltal „degradálják” a felhasználóképzést, mivel „információs írástudás” helyett csupán „tájékozódásról és útmutatásról” beszélnek.

(Hegyközi Ilona)